

Miquel Ventura, el fons donat al Centre i la feina feta fins ara

Fa anys, en aquesta mateixa revista, vaig traçar una semblança biogràfica de Miquel Ventura, aleshores com ara un quasi desconegut per la majoria de lectors no interessats especialment pels avatars del modernisme. I la desconeixença és injusta. Miquel Ventura fou un apassionat que es lliurava de manera desinteressada als seus ideals de cultura, de llibertat i de reivindicació catalana. Ell fou, primer, en bona part el mecenes de les iniciatives del Grup Modernista de Reus, no només perquè era el que disposava de més possibles, sinó bàsicament perquè sentia com una cosa essencial desenvolupar l'activisme cultural, que sobretot volia dir deixar testimoni escrit, i creia que era imprescindible fer-ho de manera descentralitzada, des d'arreu del país i no pas exclusivament amb iniciatives barcelonines. I després, de manera socialment més transcendent, fou el primer gran mecenes cultural del Centre de Lectura.

La primera prova de la seva despesa la donà a la col·lecció Foc Nou, que finançava, on es limità a publicar traduccions, el primer anagrama de Lord Byron, per exemple, i obres dels seus amics, sense preocupar-se de fer estampar cap llibre seu original. El segon mecenatge, el del Centre de Lectura, el començà de jove. Ja el 1899 féu obsequi a l'entitat de dos olis d'Hortensí Güell, els primers quadres de l'infortunat artista que enriqueixen les parets de la societat. Però la mostra més gran de generosa despesa difícilment avaluable per il·lustrats i lectors ocasionals, o per aquells que fent ostentació de lectors fervents es limiten a aprofitar-se de les ofertes de préstec de les biblioteques més o menys públiques, la va donar abans de 1920, quan en vida, en plena època de vitalitat, sense ser vell ni estar malalt —nascut el 1878 amb prou feina supèrava la quarantena— féu donació de la seva biblioteca personal i de les altres col·leccions amorosament recollides al Centre de Lectura. La necrolò-

gica publicada a la *Revista del Centre* el 1930 ho deixa ben clar: donà “tota la seva biblioteca particular, consistent en uns quants milers de volums, alguns d'ells rars i valuósíssims”.

El donatiu té encara un altre element que el fa més meritori: la donació va ser feta en mig de les copioses financeracions d'Evarist Fàbregas per condicionar l'edifici, que prèviament havia regalat a l'entitat. Això volia dir

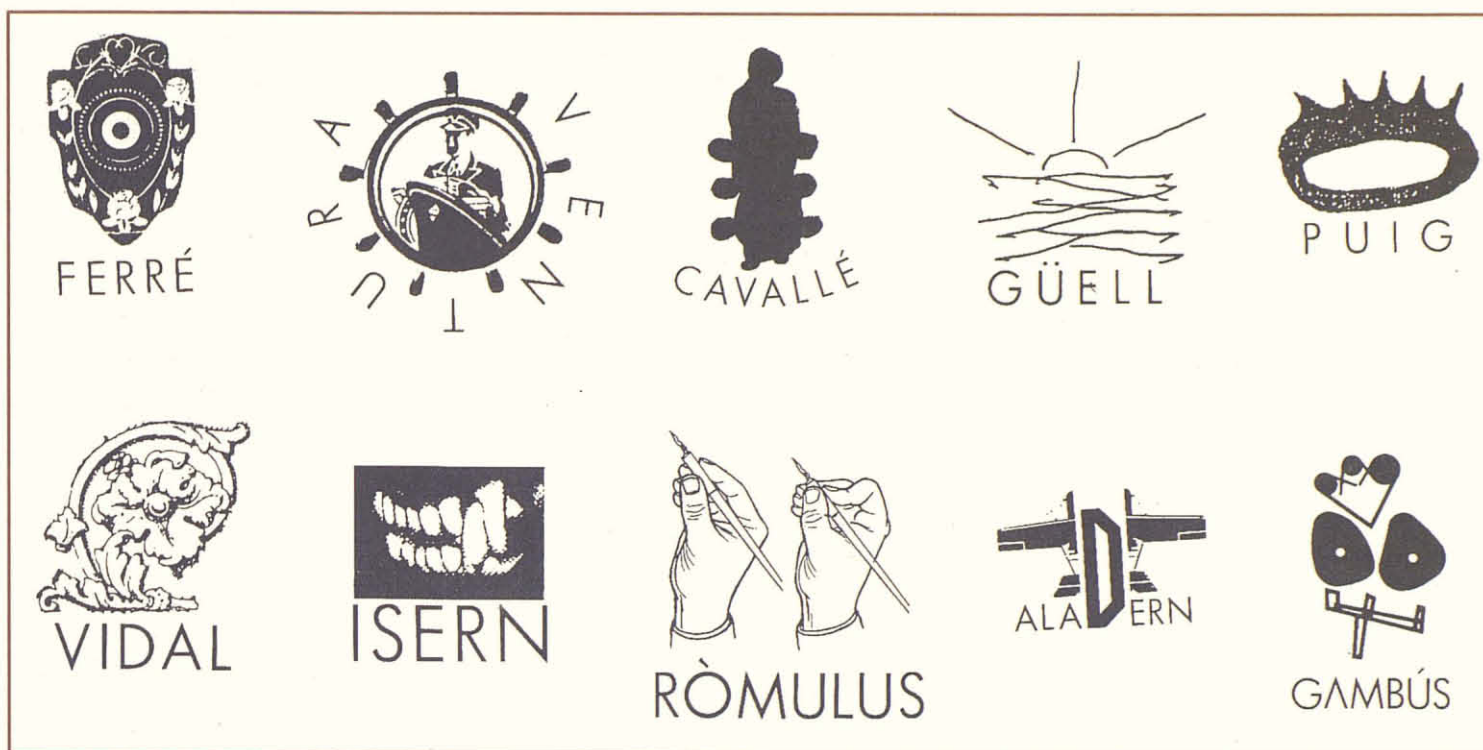
Ventura fou,
en bona part,
el mecenes de
les iniciatives del
Grup Modernista
de Reus, bàsicament
perquè sentia com
una cosa essencial
desenvolupar
l'activisme cultural.

que l'ofrena de Miquel Ventura, tal volta econòmicament de menys valor, tot i que aquests valors sempre siguin relatius i variables, era anímicament molt superior, ja que mentre Fàbregas donava l'escreix, Ventura donava una part de la seva essència, regal que quedava en certa manera diluït i menysvalorat. Miquel Ventura féu ofrena de més de vuit mil volums (el molt ben relligat i manuscrit *Inventari dels impresos del Fons Ventura* en registra 8.522), vora tres mil

monedes i una bona col·lecció de mobles, ceràmica antiga, armes, pintura i escultura. Els llibres, que foren catalogats per Pere Barrufet, tret d'alguna pèrdua ocasional es conserven tots amb signatura diferenciadora, “Sala Ventura”, al Centre on durant anys omplien les lleixes de la primera sala de la biblioteca presidida per un retrat a l'oli del donant, que hi fou instal·lat amb motiu de la seva mort el 1930, i ara han anat a raure la majoria en un bloc de compactes per imperatius de la racionalització de l'espai, i els més valuosos, a la sala de reserva.

La sort de la resta de la donació és en part un misteri: sospito que algunes peces degueren fer cap al museu municipal amb la resta de les col·leccions de l'entitat; d'altres, com unes magnífiques calaixeres catalanes, es conserven ara restaurades al mateix Centre, on hi ha també els quadres i dibuixos d'Hortensí Güell provinents del mateix donatiu, ornant la sala de conferències. De les monedes i les altres peces se n'ha perdut lamentablement el rastre, no pas per incúria dels receptors sinó bàsicament per la dissortada història del país després de 1936, i en aquest cas concret per les conseqüències destructores de la bomba llançada el 17 de setembre de 1937 per l'aviació franquista, que afectà l'edifici, provocà la mort d'una bibliotecària i malmeté part de les propietats mobles i les posteriors confiscacions feixistes, que convertiren diverses de les dependències del Centre en una mena de mas robat. I mai millor dit. Les espoliacions generaren pèrdues tan lamentables i documentades com la del manuscrit de la història de la Guerra dels Set Anys a Catalunya, original d'Antoni de Bofarull, que hi havia dipositat Pau Font de Rubinat per a la seva publicació.

Els llibres del donatiu de Miquel Ventura segons explicava el 1920 l'aleshores bibliotecari Pere Barrufet, endut per l'empenta descriptiva, arribaven al Centre, des de Madrid, “en caixes, munts, paquets i sacs, en

mig de retaules, majoliques, armes, vestimentes, bronzes i mils altres andimaries antigues". El donatiu, "de cop i volta fa doblar el contingent del catàleg", continuava Barrufet, qui exultava davant el descobriment individualitzat de les peces regalades: "hi ha veritables joies bibliogràfiques, archimonuments [sic] dels primers temps de la impremta post xilogràfica; un veritable arsenal filològic (...); una nombrosa col·lecció de grafia catalana amb exemplars de tota època des de el [sic] gòtic del segle XVI fins a les produccions dels nostres dies", la majoria d'ells permetien veure-hi "planar l'ànima d'en Ventura en forma de comentaris, crits d'alerta, notes, poètiques ironies". L'existència d'aquestes anotacions és fàcil de comprovar i demostra com la de Ventura era una biblioteca viva, de treball, amb els llibres llegits, buidats i aprofitats pel seu propietari, i no pas una simple col·lecció de bibliòfil o tastaolletes de la cultura, confirmant, si feia falta, l'alta exemplaritat del donant. Tot plegat feia evidents els "dos grans afectes de l'amic Ventura: la Filologia i l'amor a nostra Catalunya".

La descripció a grans trets que en feia Barrufet evidenciava la presència de manuscrits antics, n'hi havia del XII fins al XX, d'incunables i de diversos llibres dels segles XVI i XVII, així com nombrosos fullets i "estampes", és a dir, gravats antics. Hi eren també abundants, apunta apressadament, els llibres en francès. Són certes aquestes afirmacions

categòriques? Sens dubte l'agraïment en calent i l'emoció de les descobertes acabades d'efectuar empenyien al to encomiàstic. N'exageraven en part els components, tot convertint alguns exemplars singulars en realitats plurals. Però la base, una bona base és innegable que hi era. Hi era i hi és. D'aquest fons, de la "Sala Ventura", provenen una part important i nombrosos exemplars de vàlua dels fons antic de la biblioteca. Una ullada, per ràpida que sigui, al catàleg dreçat per Maria Assumpció Estivill ho testifica.

Segons l'inventari que ja he citat, redactat per Pere Barrufet, en la deixa hi havia catorze incunables. Entre ells un Rosembach, imprès a Tarragona el 1498, dissortadament perdut. El repertori continua amb l'enumeració de 125 llibres del segle XVI, entre ells hi ha la paràfrasi feta en llatí de l'evangeli de Sant Lluc per Erasme de Rotterdam, imprès a Lió el 1542. Descriu també més de 600 llibres catalans publicats en català entre els segles XVI i XX. La quantitat, als ulls d'ara, sembla exigua, però si es té en compte que des de l'origen de la impremta fins a començaments d'aquest segle la producció editorial en català amb prou feines arribava als dos milers de volums, vol dir que Ventura en disposava i en regalà més de la quarta part. Entre els llibres catalans donats hi destaquen els exemplars de les Constitucions de Catalunya en les edicions de 1588 i de 1603. A més dels llibres adquirits per ell, Miquel

Ventura regalà els fons editorials de les iniciatives en què havia participat, que havia sufragat, com els volums de la ja esmentada col·lecció Foc Nou, una alternativa reusenca a la prou coneguda Biblioteca Popular l'Avenç.

El fons bibliogràfic es completava amb uns 5.000 volums en castellà, uns 800 en francès, vora 400 en anglès, entre altres una de les primeres edicions londinenques (1788-1790), en dotze volums, de la clàssica i influent *The History of the Decline and Fall of the Roma Empire* d'E. Gibbon, 200 en italià i en quantitats menors hi eren representats el portuguès, el gallec, l'alemany, el flamenc, el noruec, el suec, l'holandès, el danès, el grec, el rus, el polonès, el sànscrit, el bengalí, l'hebreu, l'àrab, el xinès, el basc i les "llengües artificials". És evident que en la majoria dels casos més exòtics els volums del fons Ventura eren gramàtiques. Malgrat tot la seva presència indica la inestroncable curiositat lingüística del seu primer possessor, curiositat força exòtica aleshores i ara, fins i tot en el gremi dels filòlegs professionals.

La possibilitat de saqueig del fons del donatiu que abans indicava ja va ser intuïda per Cèsar Ferrater, el gener de 1929, quan en justificar l'edició a la *Revista del Centre de Lectura* del catàleg d'art modern conservat a l'entitat confessava fer-ho, en part, per "que si una cosa desaparegués un dia", en tinguessin coneixement prou nombre de socis

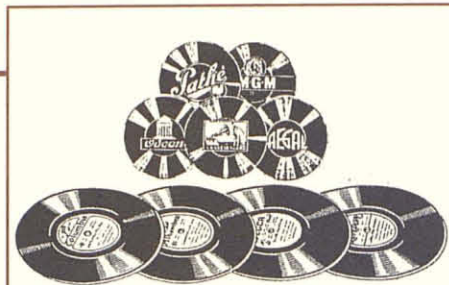
per poder constituir una mena de barrera "per defensar-les de la rapacitat reproblable dels aprofitats" o en facilités la recuperació. El saqueig temut fou, ja ho he dit, una realitat deu anys després (per exemple va desaparèixer el paisatge de Jaume Mercader regalat el 1929). El catàleg reportava com provinents de la donació de Miquel Ventura dos quadres d'E. Gregorio i vint-i-vuit peces d'Hortensi Güell. Cap altre element de la donació artística, gravats, escultures, ceràmiques, mobles, roba, hi és registrat, ja que l'inventari es limitava a l'art modern, en una doble voluntat restrictiva: la temporal, només els segles XIX-XX (res de més antic, gravat o ceràmica, escultura o pintura, no hi consta) i la tematicotècnica (els mobles o les armes o les monedes no són art i per tant no hi eren registrats). Ambdues limitacions ens impedeixen de conèixer amb detall els altres aspectes de la donació.

Miquel Ventura, en "Una lletra al Director", publicada poc després, ampliava la notícia del seu donatiu, circumscribint-se, però, a les limitacions establertes per l'autor del catàleg. A les peces enumerades calia afegir-hi un dibuix al carbó de Joaquim Mir, un *Paisatge de la Moncloa* de 60 x 48. Ventura l'havia comprat a Hortensi Güell amb "una sèrie de dibuixos dels amics d'Hortensi Güell: A. Brull, Picasso i d'altres". Lamentava també que no hi figuressin, a l'inventari, nombroses notes de racons típics de Castellvell, Salou i altres indrets propers a Reus del mateix Güell. Tot seguit lamentava no haver-hi trobat inventariats "uns petits bocets signats de Fortuny, Galofre i Llovera, tots dels començos d'aquests artistes reusencs". Afegeia encara la no catalogació de tres bustos fets per l'escultor tarragoní Carles Mani, un del propi Ventura (que pel que ell mateix explica es va trencar durant les obres de condició del Centre), un del fundador religiós italià Dom Bosco i el d'un català resident a Madrid. El destí d'aquestes peces ens és desconegut.

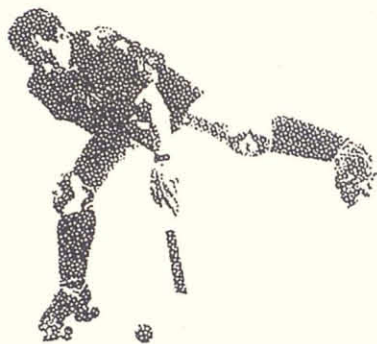
Miquel Ventura col·laborà amb intensitat a les tasques culturals del Centre. A causa de la seva vida nòmada, per Europa en moments de formació, per Espanya com a professor, que li impedí formar part físicament de les juntes directives, les majors participacions les féu a través de les revistes de l'entitat. Ell i la resta de modernistes forçaren la catalanització progressiva de la segona etapa de la *Revista del Centre de Lectura*, malgrat que aquesta mantingués la denominació oficial en espanyol. Ventura, amb el

seu nom sencer o amb les inicials, hi publicà articles erudits, com ara unes notes sobre l'etimologia del nom de Reus, crítiques d'art, reculls de cançons populars de la comarca i traduccions de contes gascons d'Antonin Perbosc, la qual cosa evidenciava alhora els seus coneixements filològics i la preocupació per les llengües minoritàries. Minoritàries i en bona part perseguides o mal tolerades pels sistemes polítics imperants. A més d'aquestes traduccions cal recordar que en la seva maduresa publicà un opuscle amb un breu poema en gallec, justament un cant a aquest idioma. Ventura col·laborà de nou a la tercera etapa de la revista, ara ja del tot catalana *Revista del Centre de Lectura*, signant amb el seu nom o amb el seu pseudònim més habitual, Pere Arnau, amb uns "Studis philològics", amb contes d'innegable força dramàtica, amb diversos sonets i, el que és més recordat i citat, amb uns breus articles memorialístics encapçalats amb el títol genèric "Remembrances", que dissortadament no tingueren gaire continuïtat, cosa que ens priva de conèixer bona part de les seves vivències un cop dissolta la colla, la "Coyla" escrivia ell, de ca l'Aladern. Tots els seus escrits es publicaren sempre mantenint la seva ortografia etimològica, a la qual es mantingué arraconadament fidel tothora, malgrat ser la causa principal de la seva marginació cultural.

■ PERE ANGUERA

1897-98

RESTA DRUÍDICA

